

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

INNOVATIVE EDUCATIONAL STRATEGIES AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

У статті авторами проаналізована важливість інтеграції soft skills у навчальні програми та освітні процеси, а також визначені ефективні методи та інструменти для їх формування. Встановлено, що soft skills дозволяють ефективно взаємодіяти в колективі, вирішувати конфлікти, знаходити спільну мову з різними людьми, а також адаптуватися до змінюваних умов праці. Формування soft skills у здобувачів вищої освіти – це довготривалий і комплексний процес, який вимагає спільних зусиль з боку закладів освіти, держави, викладачів та самих здобувачів, тому важливо створити умови для постійного професійного розвитку, саморозвитку, мотивації, забезпечити доступ до сучасних освітніх ресурсів та підтримувати інноваційні підходи.

У процесі дослідження визначено, що інтеграція soft skills у навчальні програми та освітні процеси є важливим кроком до підготовки майбутніх фахівців, які будуть здатні не лише вирішувати професійні завдання, а й успішно функціонувати в умовах сучасного ринку праці, де перевага віддається універсальним навичкам, таким як комунікація, критичне мислення, здатність до співпраці, вміння вирішувати конфлікти та адаптації до змін.

Для досягнення завдань наукової розвідки використовувалася загальнонаукова методологія, яка розкриває зміст та стратегії формування м'яких навичок у здобувачів вищої освіти. Системно-функціональний аналіз забезпечує повну теоретико-методологічну характеристику формування soft skills у здобувачів вищої освіти.

Встановлено, що ефективними методами та інструментами для формування soft skills у здобувачів освіти є інтерактивні методи навчання; моделювання реальних ситуацій, зокрема використання кейс-методів та симуляцій, що імітують реальні робочі ситуації; інтеграція технологій та інтеграція проєктної діяльності в освітній процес; менторство та коучинг; навчання на основі реальних проєктів; оцінка та зворотний зв'язок.

Ключові слова: освітня діяльність, здобувачі освіти, навички, soft skills, методи навчання, компетенції.

In the article, the authors analyze the importance of integrating soft skills into curricula and educational processes, as well as identify effective methods and tools for their formation. It has been established that soft skills allow to interact effectively in a team, resolve conflicts, find a common language with different people, and adapt to changing working conditions. The formation of soft skills in higher education students is a long-term and complex process that requires joint efforts on the part of educational institutions, the state, teachers and students themselves, so it is important to create conditions for continuous professional development, self-development, motivation, provide access to modern educational resources and support innovative approaches.

The study found that the integration of soft skills into curricula and educational processes is an important step towards training future professionals who will be able not only to solve professional problems but also to function successfully in the modern labor market, where universal skills such as communication, critical thinking, collaboration, conflict resolution and adaptation to change are preferred.

To achieve the objectives of scientific research, a general scientific methodology was used that reveals the content and strategies for the formation of soft skills in higher education students. The system-functional analysis provides a complete theoretical and methodological characterization of the formation of soft skills in higher education students.

It has been established that effective methods and tools for the development of soft skills in students are interactive teaching methods; modeling of real situations, including the use of case methods and simulations that simulate real work situations; integration of technologies and integration of project activities into the educational process; mentoring and coaching; learning based on real projects; evaluation and feedback.

Key words: educational activities, students, skills, soft skills, teaching methods, competencies.

УДК 378.018.43

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/77.42>

Шевченко І.А.,

канд. пед. наук,
доцентка кафедри екології,
природничих та математичних наук
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної
освіти»

Житомирська Т.М.,

канд. пед. наук,
доцентка кафедри Управління
в транспортній галузі
Дунайського інституту Національного
університету «Одеська морська
академія»

Самойленко І.О.,

ст. викладачка кафедри прикладної
психології та логопедії
Бердянського державного педагогічного
університету

Постановка питання в загальному вигляді.

В умовах сьогодення на сучасному ринку праці, що швидко розвивається, одних лише технічних знань недостатньо. Сучасні роботодавці наголошують на важливості навичок спілкування та на тому, що вони такі ж важливі, як і технічні здібності [2]. У той час як жорсткі навички (hard skills) відображають конкретні фахові вміння та технічні знання, тонка динаміка м'яких навичок (soft skills), таких як емпатія, комунікабельність, здатність до адаптації та управління емоціями, може значно виділити професіонала серед інших. Ці навички дозволяють ефективно взаємодіяти в колективі, вирішувати конфлікти, знаходити спільну мову

з різними людьми, а також адаптуватися до змінюваних умов праці. М'які навички є ключовими для створення продуктивної робочої атмосфери, успішної командної роботи та здатності швидко реагувати на нові виклики, що особливо важливо в умовах швидких технологічних змін і глобалізації ринку праці. Розвиток цих навичок дозволяє не лише покращити особистісні показники, а й сприяє досягненню загальних цілей організації.

На нашу думку, терміни «hard skills» та «soft skills» слід розглядати з позицій компетентного підходу [8]. Тому «hard skills» можна розглядати як «базові компетентності», що є інтеграцією знань, досвіду, професійно значущих особистісних

якостей, які сприяють досягненню високих результатів у процесі професійної діяльності; такі компетентності можуть бути чітко продемонстровані. У свою чергу, під «м'якими навичками» розуміють «гнучкість», відсутність стереотипів, здатність до змін, готовність, вміння і здатність людини діяти в будь-яких мінливих ситуаціях, спираючись на власний досвід та інтуїцію [1;3].

З вищезазначеного випливає, що м'які навички – це навички, які складаються з соціальних і комунікаційних навичок, особистісних і кар'єрних якостей, соціального інтелекту та коефіцієнтів емоційного інтелекту, які дозволяють людям виживати в навколишньому середовищі, взаємодіяти з іншими, добре працювати та досягати своїх цілей, доповнюючи жорсткі навички.

Аналіз наукових досліджень. У педагогічно-психологічній літературі можна знайти безліч визначень таких термінів, як «компетенції», «навички» та «м'які навички». Це відображено, зокрема, в роботах дослідників: Л. Карташової, А. Квятковської, І. Смирнової, І. Гевлич, О. Курінного, І. Федулова, К. Коваль, Л. Кібенко. В дослідженні [7] поняття «м'які навички» використовується як «навичка 21 століття». Як правило, «м'які навички відносяться до нематеріальних навичок, що охоплюють «особисту, соціальну, комунікативну та самоуправлінську поведінку» [3]. М'які навички «базуються на особистих компетенціях та міжособистісних навичках», які включають такі здібності, як «комунікація, робота в команді ведення переговорів, самосвідомість, самомотивація, самоконтроль, прийняття рішень, вирішення проблем, критичне мислення та навички управління часом» [2]. Попередні дослідження [7; 3; 2] визначили основні м'які навички, необхідні для працевлаштування у 21 столітті, такі як «комунікація, креативність та навички вирішення проблем».

Встановлено, що питання розвитку «soft skills» у здобувачів вищої освіти, які сприяють розширенню як особистісних, так і професійних компетенцій, є однією з ключових тем для активного обговорення серед науково-педагогічної спільноти. Це питання набуває особливої актуальності в умовах швидких змін на ринку праці, коли роботодавці вимагають від майбутніх фахівців не лише технічних знань, але й високого рівня соціальних та комунікативних навичок. Враховуючи це, багато вчених та практиків зосереджують увагу на необхідності інтеграції цих навичок у навчальні програми, оскільки вони є важливою складовою успішної кар'єри та адаптації до вимог сучасного світу, зокрема важливо відмітити Л. Кібенко, І. Смирнову, Л. Карташову та ін.

Мета статті. Проаналізувати важливість інтеграції soft skills у навчальні програми та освітні процеси, а також визначити ефективні методи та інструменти для їх формування.

Основна частина дослідження. Згідно з Цілями сталого розвитку на 2016-2030 роки [4], ключовою є четверта ціль, яка звучить як «Забезпечення всеохоплюючої та справедливої якісної освіти та сприяння можливостям навчання протягом усього життя для всіх». Ця ціль передбачає, що до 2030 року кожна країна-учасниця повинна досягти ліквідації гендерної нерівності в освіті та гарантувати рівний доступ до освіти і професійно-технічної підготовки на всіх рівнях для вразливих груп населення, включаючи осіб з інвалідністю, представників корінних народів та дітей, що перебувають у складних життєвих умовах. Розвиток soft skills у рамках освітніх програм має безпосередній зв'язок з досягненням Цілей сталого розвитку, оскільки ці навички допомагають індивідам і організаціям успішно адаптуватися до викликів, створювати інклюзивне та стійке суспільство, і сприяти економічному та соціальному прогресу.

Аналіз зарубіжних наукових джерел показує, що терміни, які використовуються як аналоги «soft skills», включають різні концепції, такі як «employability skills» (навички для працевлаштування), «non-professional skills» (непрофесійні навички), «skills for social progress» (навички для соціального розвитку), «life skills» (життєві навички) та інші. Ці терміни охоплюють широкий спектр навичок, які є важливими для успішної адаптації до вимог сучасного ринку праці, а також для особистісного розвитку та інтеграції в соціум. Всі ці концепції акцентують увагу на розвитку таких характеристик, як комунікація, критичне мислення, здатність до командної роботи, вирішення проблем і управління часом – навичок, що допомагають особам успішно функціонувати в професійному та соціальному середовищі.

Формування soft skills у здобувачів освіти – це довготривалий і комплексний процес, який вимагає спільних зусиль з боку закладів освіти, держави, викладачів та самих здобувачів. Важливо створити умови для постійного професійного розвитку, забезпечити доступ до сучасних освітніх ресурсів та підтримувати інноваційні підходи.

Boston Consulting Group, провідна міжнародна компанія в галузі управлінського консалтингу, провела дослідження, яке виявило найбільш затребувані «soft skills» серед працівників з точки зору роботодавців. Згідно з результатами, найважливішими є комунікативні навички (79%), активна життєва позиція (78%), аналітичне мислення (77%), витримка (75%) та здатність працювати в команді (74%). Також великою популярністю користується орієнтація на досягнення поставлених цілей (70%), здатність вирішувати конфлікти (54%), вміння надихати новими ідеями (54%), креативність (43%) та надійність (42%). Ці результати підкреслюють важливість розвитку

особистісних і соціальних навичок для успішної кар'єри в умовах сучасного ринку праці [6].

Більше того, дослідження [9] виявило, що найважливішими м'якими навичками для академічної успішності здобувачів освіти є комунікація, робота в команді, співпраця та тайм-менеджмент.

Інститут Макса Планка в Мюнхені (Німеччина) виділяє чотири основні групи «soft skills», освоєння яких є важливим для успішної адаптації в сучасному суспільстві. Перша група – особистісна динаміка, яка включає такі якості, як почуття відповідальності, прагнення до досягнень, впевненість у собі та висока мотивація. Друга група стосується міжособистісних відносин, таких як контактність, об'єктивна самооцінка, співчуття та здатність співпереживати іншим. Третя група – прагнення до успіху, що включає самовіддачу, мотивацію підтримувати свій статус, схильність до систематизації та ініціативність. І нарешті, четверта група – витривалість, яка охоплює стійкість до критики та невдач, позитивну емоційну установку, твердість життєвої позиції та задоволення від роботи. Освоєння цих навичок є необхідним для ефективної діяльності в умовах постійних змін і високих вимог, що ставить сучасний світ [1].

Аналіз публікацій [1–3; 6], оприлюднених у наукових виданнях, свідчить, що заклади вищої та фахової передвищої освіти України вже розробили ряд інструментів та підходів для формування у здобувачів освітніх послуг важливих «soft skills». Серед таких інструментів виділяються спеціально розроблені навчальні програми, тренінги, інтерактивні методи навчання, а також різноманітні проекти, спрямовані на розвиток комунікативних, лідерських та командних навичок. Крім того, активно застосовуються методи, що дозволяють здобувачам розвивати критичне мислення, здатність до самоуправління та адаптації в умовах змінюваного ринку праці. Це включає в себе як внутрішні ініціативи в рамках закладів освіти, так і співпрацю з бізнесом та іншими інституціями для забезпечення практичних навичок, що відповідають вимогам сучасного світу.

Інтеграція soft skills у навчальні програми та освітні процеси є важливим кроком до підготовки майбутніх фахівців, які будуть здатні не тільки вирішувати професійні завдання, а й успішно функціонувати в умовах сучасного ринку праці, де перевага віддається універсальним навичкам, таким як комунікація, критичне мислення, здатність до співпраці та адаптації до змін.

Важливість інтеграції цих навичок у освітній процес полягає в кількох аспектах, які визначені на аналізі психологічно-педагогічної літератури [9; 3; 2]:

1. *Адаптація до вимог ринку праці.* Сучасний ринок праці вимагає від працівників не лише технічних знань, але й здатності ефективно

комунікувати, працювати в команді, вирішувати проблеми і адаптуватися до змін. Збільшення акценту на soft skills у навчальних програмах дає змогу здобувачам освіти підготуватися до реальних умов роботи, де важлива гнучкість, здатність до самостійної роботи та управління стресом.

2. *Розвиток міжособистісних навичок.* Soft skills сприяють розвитку міжособистісних навичок, таких як емпатія, комунікація, співпраця, що необхідно для ефективного функціонування в колективі та забезпечення продуктивної роботи у багатонаціональних та мультикультурних середовищах. Це особливо важливо в контексті глобалізації та інтернаціоналізації ринку праці.

3. *Поліпшення соціальної адаптації.* Soft skills, такі як здатність до вирішення конфліктів, адаптація до нових ситуацій, емоційний інтелект, допомагають не лише в професійній діяльності, але й у повсякденному житті. Вони дозволяють краще орієнтуватися в соціальному середовищі, що є важливим аспектом загального розвитку особистості.

З урахуванням сказаного та ґрунтуючись на власному педагогічному досвіді, варто відзначити, що ефективними методами та інструментами для формування soft skills у здобувачів освіти є:

1. *Інтерактивні методи навчання.* Застосування активних методів навчання, таких як групові проекти, рольові ігри, дебати, дозволяє студентам не лише засвоїти теоретичні знання, але й практично розвивати свої навички комунікації, роботи в команді та лідерства.

2. *Моделювання реальних ситуацій.* Використання кейс-методів та симуляцій, що імітують реальні робочі ситуації, дозволяє здобувачам на практиці відпрацьовувати навички вирішення проблем, управління конфліктами та прийняття рішень у стресових ситуаціях.

3. *Інтеграція технологій.* Використання сучасних інформаційних технологій, онлайн-курсів, платформ для співпраці, таких як Google Classroom чи Moodle, створює можливості для розвитку самостійного навчання, а також сприяє розвитку навичок адаптації до нових технологічних інструментів.

4. *Менторство та коучинг.* Співпраця здобувачів з менторами та наставниками, які мають досвід у галузі, дозволяє майбутнім фахівцям отримувати практичні поради та реальні кейси, що сприяють розвитку їх м'яких навичок.

5. *Навчання на основі реальних проектів.* Інтеграція проектної діяльності в освітній процес дає змогу майбутнім фахівцям працювати над реальними завданнями, розвивати навички управління часом, командної роботи, а також здатність до самостійного прийняття рішень.

6. *Оцінка та зворотний зв'язок.* Регулярне надання зворотного зв'язку щодо розвитку м'яких навичок через оцінювання прогресу та досягнень здобувачів освіти дозволяє фіксувати сильні та

слабкі сторони, на яких потрібно зосередитися для подальшого розвитку.

Узагальнюючи вищезазначене, можемо стверджувати, що інтеграція української освіти та динаміка розвитку глобального суспільства в цілому передбачають перегляд і трансформацію навичок, які необхідні молодим людям на етапі соціалізації через залучення до професійної діяльності в інтегрованій європейській соціальній реальності [8]. Трансформуються вимоги не лише до освітньо-професійних програм, орієнтованих на розвиток у випускників жорстких навичок (hard skills). Зростає увага до категорії soft skills, тобто соціальних та комунікативних навичок. Відсутність soft skills може вкрай негативно вплинути на професійну самореалізацію особистості. Навіть людям з відмінними hard skills потенційно буде складно побудувати професійний простір і повною мірою продемонструвати переваги своїх hard skills, якщо навички налагодження міжособистісних контактів і самопрезентації (самоменеджменту) не будуть розвинуті належним чином.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтверджує, що проблема розвитку «soft skills» у сучасних здобувачів освітніх послуг різного рівня, зокрема на рівні вищої освіти, є активно обговорюваною темою серед педагогічної спільноти не лише в Україні, а й у провідних країнах світу. Це питання стає особливо важливим у контексті змін на глобальному ринку праці, де роботодавці все більше орієнтуються на комунікаційні, аналітичні та соціальні навички, а не тільки на технічну підготовку. Відповідно, в багатьох країнах активно працюють над інтеграцією розвитку «soft skills» у навчальні програми, що відповідають потребам сучасного суспільства та економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки IT-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. 6 (219). С. 239–242.
2. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. No 3(27). С. 137–14.
3. Ячменик М., Корнус О., Браславська О., Рожі, І. Особливості формування «soft skills» у здобувачів вищої освіти в умовах педагогічного закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2022. (2), 16–25.
4. 17 цілей сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (дата звернення 11.11.24)
5. Церклевич В. С. Модерні можливості візуального методу та віртуальний музейний простір як платформа для студентських дослідних практик. *Вища школа*. 2019. 8. С. 20–41.
6. Druganova E. The role of free choice disciplines in the formation of soft skills in higher education students. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*, 2021. (48), 23–29.
7. Kizi K. Development of soft skills in higher education. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. 8.5: 1916-1925.
8. Putra A. S., Novitasari D., Asbari M., Purvanto A., Iskandar J., Hutagalung D., Kahyono Y. Explore the relationship between soft skills, hard skills, innovation, and performance: the mediating effect of organizational learning. *International Journal of Science and Management Research*, 2021. 3(3), 27–43. URL: <https://www.ijmsjournal.org/2020/volume-3%20issue-3/ijms-v3i3p104.pdf>
9. Sheretiuk R. Participation of art students in creative competitions and projects as a tool for developing soft skills (on the example of the experience of the department of fine and decorative arts of rivne state university of the humanities). Publishing House "Baltija Publishing". 2023.3(4).102–109.